

ปัญหาความขัดแย้งเรื่องเขตแดนไทย-กัมพูชา : กรณีกัมพูชา ยื่นคำร้องขอให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ศาลโลก) ตีความพิพาท

Conflict Concerning the Frontier between Thailand and
Cambodia: A Case of Cambodia's Filing the Petition to
the International Court of Justice to Construct the
Verdict

ณัฐพร โตประยูร* และ ดร.วัลลภ รัชนีตรานนท์**

Nataporn Toprayoon And Dr.Wanlop Rathachatrannon

*นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

**ศาสตราจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษา, E-mail : dr.wanlop@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาความขัดแย้งเรื่องเขตแดนไทย-กัมพูชา ที่ประเทศกัมพูชาขอให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตีความคำพิพากษากรณีปราสาทเขาพระวิหาร ปัจจัยภายใน (internal factors) และปัจจัยภายนอก (external factors) ของประเทศไทยและกัมพูชาที่มีอิทธิพลต่อปัญหาเรื่องเขตแดนไทยกัมพูชากรณีปราสาทเขาพระวิหาร และแนวทางที่จะนำไปสู่การระงับข้อขัดแย้งเรื่องดินแดนระหว่างประเทศไทย-กัมพูชาดังกล่าวอย่างสมบูรณ์และอย่างยั่งยืน โดยใช้วิธีการศึกษาแบบวิเคราะห์เชิงพรรณนา (description analysis) จากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ซึ่งเป็นการสืบค้นวิเคราะห์วรรณกรรมจากตำราบทความ และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (documentary research) ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา กรณีกัมพูชายื่นคำร้องขอให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ศาลโลก) ตีความคำพิพากษานั้น เกิดจากปัญหาสะสมของไทยและกัมพูชาที่ใช้โบราณวัตถุเป็นเครื่องมือในการสร้างกระแสชาตินิยม และมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งมีการใช้ประสบความสำเร็จมาแล้วในยุคเจ้าอนุวงศ์ธนบุรี ดังนั้น ในการยื่นขอให้ศาลโลกตีความคำพิพากษาใหม่ ก็เป็นสัญลักษณ์ในการสร้างความเป็นชาตินิยม และเป็นการหาเสียงให้กับพรรคการเมืองที่ต้องการเข้ามาบริหารประเทศ เพื่อให้ตนได้ครอบครองพื้นที่ดังกล่าว

คำสำคัญ : คำพิพากษา, ปัจจัยภายใน, ปัจจัยภายนอก, ปัญหาความขัดแย้งเขตแดนไทย-กัมพูชา, ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ศาลโลก)

Abstract

The objectives of this research are to study on the problems concerning the frontier between Thailand and Cambodia, the case of the Phra Wiharn Hill that Cambodia filed a petition to the International Court of Justice to construe the verdict, to study on internal and

external factors of Thailand and Cambodia that affect the problems concerning the Phra Wiharn Hill, and to find ways to dissolve the conflicts concerning the frontier between Thailand and Cambodia in the complete and sustainable manners. This research uses the descriptive analysis technique that is based on secondary data through the literature review on text books, journals, and other documents relevant to the topic, which is called ‘documentary research’. The findings from this research reveal that the ‘conflict concerning the frontier between Thailand and Cambodia: a case of Cambodia’s filing the petition to the International Court of Justice to construct the verdict’. This is caused by the longstanding problem between Thailand and Cambodia who have employed the issue of historic sites as a tool to promote nationalism which affect their economic, political and cultural benefits. This strategy was used successfully during the period of King Norodom Sihanouk of Cambodia. For this reason, the request to the International Court of Justice for interpretation of the Judgment in the case concerning the Temple of Preah Vihear can be considered as a symbol to create nationalism and the election campaigns for political parties to gain people’s votes.

Keywords: conflict concerning the frontier between Thailand and Cambodia, external factors, internal factors, international court of justice, verdict

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้งเขตแดนระหว่างไทยและกัมพูชาถือเป็นข้อพิพาทระหว่างรัฐที่มีความเป็นมายาวนานมากที่สุดกรณีหนึ่ง ความขัดแย้งดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นจากลัทธิล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกที่ยึดแนวคิดความเป็นรัฐชาติเป็น

สำคัญ ฝรั่งเศสเป็นประเทศที่มีนโยบายในการแสวงหาดินแดน โดยได้เข้าครอบครอง กัมพูชาซึ่งมีอาณาเขตติดกับรัฐสยามจึงได้ตกลงทำสนธิสัญญาเกี่ยวกับเขตแดน ระหว่างสยามกับฝรั่งเศสเคยทำอนุสัญญา ค.ศ. 1904 (พ.ศ. 2446) เพื่อกำหนดเขตแดนสยาม-อินโดจีนฝรั่งเศส โดยใช้สันปันน้ำ (watershed) ของเทือกเขาพนมดงรัก เป็นตัวกำหนดเขตแดน ซึ่งเป็นการกำหนดเขตแดนระหว่างสยามกับประเทศกัมพูชา ครั้งแรก รวมถึงพื้นที่บริเวณปราสาทพระวิหารด้วย อย่างไรก็ตาม แม้ว่ามีการตกลงตามอนุสัญญา ค.ศ. 1904 ดังกล่าวอันเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางเขตแดนที่เกิดขึ้นระหว่างไทยและกัมพูชา ภายหลังที่กัมพูชาได้หลุดพ้นจากการเป็นรัฐภายใต้อารักขาของฝรั่งเศสในเวลาต่อมาจนถึงปัจจุบัน (กระทรวงการต่างประเทศ, 2554 : 6-8)

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างไทยและกัมพูชาแตกต่างจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแห่งอื่น เนื่องจากไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะเรื่องของดินแดนอย่างเดียว แต่ยังมีกรณีพิพาทเรื่องปราสาทพระวิหาร ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกรณีนี้มีบริบททางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ การเมือง ผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องจนไม่อาจแยกออกจากกันได้ และความขัดแย้งดังกล่าวได้พัฒนาขึ้น ทำให้สิ่งปลูกสร้างของอารยธรรมเขมรโบราณ คือ “ปราสาทพระวิหาร” กลายมาเป็นศูนย์กลางของความขัดแย้งอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

หลังจากประเทศกัมพูชาได้รับเอกราชอย่างบริบูรณ์แล้ว สันติสนธิสัญญานานคินทำให้ผู้นำประเทศกัมพูชาต้องหยิบยกเอาปัญหาข้อพิพาทดังกล่าวมาเป็นประเด็นสำคัญในการต่อสู้ทางการเมือง และสร้างความชอบธรรมในการเมืองของตน โดยได้ยื่นคำขอต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (ศาลโลก) พิจารณาคดี ในที่สุด ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้มีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2505 ตัดสินให้อธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารเป็นของกัมพูชา ให้ประเทศไทยถอนกำลังทหารออกจากบริเวณดังกล่าว และให้คืนวัตถุโบราณที่อาจได้นำออกมาจากปราสาทพระวิหาร อย่างไรก็ตาม ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศไม่ได้พิพากษาชี้ขาดเรื่องเส้นเขตแดนระหว่างประเทศ และเรื่องที่จะต้องเป็นไปตามแผนที่มาตราส่วน 1: 200,000 ตามที่กัมพูชาร้องขอ ต่อมา แม้ว่าประเทศไทยจะออกแถลงการณ์ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษา แต่ยอมรับที่จะปฏิบัติตาม ในฐานะหนึ่งในภาคสมาชิกขององค์การสหประชาชาติที่ต้องผูกพันตามกฎหมายบัตรขององค์การสหประชาชาติ (บรรดาศักดิ์ อูรรมโน, 2551: 25)

แต่ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวก็ยังไม่ได้ข้อยุติ ท้ายที่สุดก็พบว่ายืนยันคำร้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศเพื่อขอให้ศาลตีความคำพิพากษาเดิม เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2556 ซึ่งผลของคำพิพากษาดังกล่าวยังไม่ได้ให้ข้อสรุปที่แน่ชัดเกี่ยวกับปัญหาเขตแดนระหว่างทั้งสองประเทศ จึงเป็นประเด็นปัญหาที่น่าสนใจว่าความขัดแย้งดังกล่าวที่มีแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนได้อย่างไร

จากสภาพปัญหาความขัดแย้งเรื่องเขตแดนระหว่างไทย-กัมพูชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขตแดนบริเวณปราสาทพระวิหารดังที่กล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาสาเหตุของปัญหา และสภาพข้อเท็จจริงของความขัดแย้ง โดยมุ่งหมายนำเอาแนวคิดทางรัฐศาสตร์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน เข้ามาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น และแสวงหาทางออกสำหรับความขัดแย้งดังกล่าว ช่วงเวลานับตั้งแต่คำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ดำเนินการตัดสินจนกระทั่งปัจจุบัน ด้วยวิธีการที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์แก่คู่กรณีแห่งความขัดแย้งได้อย่างสมบูรณ์และยั่งยืน โดยทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) ในช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2556 - มีนาคม พ.ศ. 2557

การตรวจเอกสาร

แนวคิดพาณิชย์นิยม

แนวคิดพาณิชย์นิยม (Mercantilism) แสดงให้เห็นถึงความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ ที่มุ่งสร้างความมั่งคั่งทางวัตถุนิยม (Materialism) หรือแสวงหาเศรษฐกิจ (economic goods) ให้ได้มากที่สุด (อัมพร วิจิตรพันธ์ และวิรัช ธนสาร, 2524: 13-15)

แนวคิดชาตินิยม

แนวคิดชาตินิยม (Nationalism) เป็นแนวคิดทางการเมืองที่เน้นความจงรักภักดีต่อชาติ โดยถือว่าชาติเป็นที่มาของทุกสิ่งทุกอย่าง และแทรกซึมไปในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม หรือวัฒนธรรม ลัทธิชาตินิยมไม่ได้เป็นเพียงรูปแบบทางการเมือง แต่ยังเป็นอุดมคติในการดำเนินชีวิต (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2538)

ทฤษฎีความขัดแย้ง

ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) เป็นทฤษฎีหลักของสังคมวิทยา มีข้อสมมุติฐานที่ว่า พฤติกรรมของสังคมสามารถเข้าใจได้จากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ เพราะการแข่งขันในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีค่าและหายาก Karl Marx (n.d., อ้างถึงใน Allen W. Wood, 2004) ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีความขัดแย้งไว้ว่า ความขัดแย้งเกิดขึ้นเนื่องจากความเป็นวัตถุนิยม โดยเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการเปลี่ยนแปลง หรือกำหนดโครงสร้างของสังคม (Economic Determinism) การจัดระเบียบทางเศรษฐกิจจะกำหนดการจัดระเบียบทางสังคม โครงสร้างชนชั้น โดยการจัดระเบียบของสถาบันต่างๆ ค่านิยม ความเชื่อ ศาสนา และระบบความคิดต่างๆ เป็นพลังที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติ หรือขัดแย้งทางชนชั้นในสังคมขึ้น

ปัญหาความขัดแย้งเขตแดนไทย-กัมพูชาจากปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ

ปัญหาความขัดแย้งเรื่องเขตแดนไทย-กัมพูชา ประเทศฝรั่งเศสเข้ามาครอบครองกัมพูชาและใช้แนวคิดรัฐชาติในการกำหนดเส้นเขตแดนในยุคล่าอาณานิคมนี้เองที่ได้ทำให้เกิดเป็นปัญหาเรื่องเขตแดนไทย-กัมพูชามาจนถึงปัจจุบัน (ไกรฤกษ์ นานา, 2550: 174) ความขัดแย้งเรื่องเขตแดนระหว่างไทย-กัมพูชา กรณีปราสาทพระวิหารเริ่มปรากฏขึ้น และปรากฏให้เห็นชัดเจนภายหลังที่กัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสโดยสมบูรณ์แล้วในปี ค.ศ. 1953 เมื่อสมเด็จพระนโรดมสีหนุทรงขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้เรียกร้องให้ไทยคืนปราสาทพระวิหาร และประกาศตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับไทยในวันที่ 25 พฤศจิกายน ค.ศ. 1958 และกัมพูชาได้ยื่นฟ้องต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (International Court of Justice) หรือศาลโลก เพื่อขอให้ศาลมีคำพิพากษาให้ไทยคืนปราสาทพระวิหาร ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้มีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1962 (พ.ศ. 2505) ว่าปราสาทพระวิหารอยู่ในอาณาเขตอธิปไตยของกัมพูชา และไทยมีพันธที่จะต้องถอนกำลังทหารหรือตำรวจ ผู้เฝ้ารักษาหรือผู้ดูแล ซึ่งประจำการอยู่ที่ปราสาทพระวิหารหรือในบริเวณใกล้เคียงอาณาเขตของกัมพูชาออกจากบริเวณดังกล่าว รวมทั้งให้ไทยคืนบรรดาโบราณวัตถุที่นำออกมาจากปราสาทพระวิหารตามที่ระบุไว้ในคำแถลงสรุปข้อหาของกัมพูชา ซึ่งเจ้าหน้าที่ของไทยอาจจะได้โยกย้ายออกไปจากปราสาทพระวิหารนับแต่ไทยได้เข้า

ครอบครองปราสาทพระวิหารเมื่อปี ค.ศ. 1954 (พ.ศ. 2497) ให้แก่รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2551: 20-24)

แม้ว่าศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้มีคำพิพากษาในกรณีพิพาทเรื่องอำนาจอธิปไตยเหนือปราสาทพระวิหารแล้วก็ตาม แต่ปัญหาความขัดแย้งเรื่องเขตแดนระหว่างไทย – กัมพูชาก็ยังไม่ยุติลงแต่อย่างใด เพราะคำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศดังกล่าวไม่ได้เป็นคำพิพากษาที่ชี้ขาดในเรื่องเขตแดนระหว่างคู่กรณีทั้งสองฝ่าย จนกระทั่งเมื่อวันที่ 28 เมษายน พ.ศ. 2554 กัมพูชาได้ยื่นคำขอให้ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศตีความคำพิพากษาในคดีปราสาทพระวิหาร ที่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศได้มีคำพิพากษาไปแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505

องค์คณะผู้พิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ ได้ออกนั่งพิจารณาเพื่ออ่านคำพิพากษา ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ในวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 สรุปได้ว่าขอบเขตของอาณาเขตที่กล่าวถึงในทั้งสามวรรคของบทปฏิบัติการของคำพิพากษาปี 2505 กล่าวคือ “อาณาเขตภายใต้อธิปไตยของกัมพูชา” ตามวรรคหนึ่ง “บริเวณใกล้เคียงบนอาณาเขตของกัมพูชา” ตามวรรคสองและ “บริเวณปราสาทพระวิหาร” ตามวรรคสาม มีความหมายเหมือนกันคือ เป็นอาณาเขตทั้งหมดของเขื่อนผาพระวิหารตามข้อ 60 วรรคที่ 98 ของคำพิพากษาปัจจุบัน (ปี 2556) อีกทั้งศาลไม่เห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาว่าคำพิพากษาปี 2505 ได้ตัดสินโดยมีผลผูกพันเกี่ยวกับเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาหรือไม่ เนื่องจากข้อพิพาทในคดีเดิมเป็นเพียงคดีพิพาทเกี่ยวกับอำนาจอธิปไตยเหนือเขื่อนผาพระวิหารเท่านั้น รวมทั้งไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาลักษณะของพื้นที่ไทยต้องถอนกำลังเจ้าหน้าที่ตามวรรคที่สองของบทปฏิบัติการของคำพิพากษาเดิม เนื่องจากเมื่อข้อพิพาทเกี่ยวกับอธิปไตยเหนืออาณาเขตได้ถูกแก้ไข และความไม่แน่นอนได้หมดสิ้นไปแล้ว แต่ละฝ่ายต้องดำเนินการโดยสุจริตตามพันธะ ที่ทุกรัฐต้องเคารพบูรณภาพแห่งดินแดนของรัฐอื่นๆ ทั้งหมด คำพิพากษาของศาลยุติธรรมระหว่างประเทศดังกล่าว จึงไม่ได้ให้ข้อสรุปในเรื่องเขตแดนระหว่างไทย-กัมพูชาแต่อย่างใด (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2551: 20-24)

ดังนั้นปัญหาความขัดแย้งในเรื่องเขตแดนระหว่างไทย-กัมพูชายังไม่มีข้อยุติลงไปอย่างเด็ดขาด และยังเป็นปัญหาคงค้างที่ต้องแสวงหาทางแก้ไข จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งเขตแดนไทย-กัมพูชาทั้งจากปัจจัยภายในและ

ภายนอกประเทศ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ยุติลงได้และเพื่อประโยชน์โดยรวมต่อระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศ

ผลของการวิจัย

จากปัญหาความขัดแย้งเรื่องเขตแดนของไทย-กัมพูชา เป็นปัญหาสะสมที่ยาวนานกว่าร้อยปี ซึ่งมีหลายปัจจัยรวมกัน ไม่ว่าจะเป็นการเมืองในประเทศ การเมืองระหว่างประเทศ กฎหมายในประเทศ และกฎหมายระหว่างประเทศ โดยผู้ศึกษาได้ทำการอภิปรายผล โดยจำแนกเป็นปัจจัยภายนอก (external factors) และปัจจัยภายใน (internal factors) ของไทยและกัมพูชาที่มีอิทธิพลต่อปัญหาเรื่องเขตแดนไทย-กัมพูชา ดังนี้

1. ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในของไทย

1.1 อิทธิพลของสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ (ในศตวรรษที่ 19-20) ต่อปัญหาการเมืองภายในของไทย แม้ประเทศไทยมิได้ตกเป็นอาณานิคมของชาติยุโรปโดยตรง แต่ถูกคุกคามโดยลัทธิอาณานิคม และตกอยู่ภายใต้อิทธิพลการคุกคามทางการเมืองจากฝรั่งเศสและการครอบงำทางเศรษฐกิจของอังกฤษ ตลอดจนปัญหาทางวัฒนธรรมเมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 และเปลี่ยนแปลงไปอย่างสุดขีดมากยิ่งขึ้น ทั้งการปฏิวัติล้มล้างระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และการสิ้นสุดการปกครองระบบจักรวรรดิ ความเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลพวงของอุดมการณ์ใหม่ นั่นคือ “ลัทธิชาตินิยม” (Nationalism) ที่เข้ามามีอิทธิพล การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองที่ก้าวเข้าสู่ความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ เกิดกระแสให้ผู้นำสังคมใหม่ยุคนั้นต้องการการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อกำเนิดรูปแบบรัฐสมัยใหม่ หรือ “รัฐชาติ” (nation state) ขึ้นในประเทศไทย ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า อิทธิพลของสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศในศตวรรษที่ 19-20 และปัจจัยด้านชาตินิยม เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองของไทยในปี พ.ศ. 2475 (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และอัครศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์, 2552: 39-49)

1.2 อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชา เนื่องจากสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีความสำคัญ และมีอิทธิพลต่อการเมืองการปกครองของประเทศไทย และต่อการเมืองในภูมิภาคเป็นอย่างมาก นับแต่ยุคสงครามเย็นถึงปัจจุบัน จุดเริ่มต้นมาจากประเทศไทยเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาในระยะสงครามโลกครั้งที่สอง ตลอดจนถึงสงครามเย็น จนกระทั่งการลงนามในสนธิสัญญาที่กรุงมะนิลา เพื่อจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) โดยประเทศไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกด้วย นอกจากนี้ไทยยังยินยอมให้สหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพในประเทศในการรุกรานและโจมตีเวียดนาม เพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์และเงินช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา จึงเริ่มส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับกัมพูชา เนื่องจากกัมพูชามองว่าไทยไม่เป็นมิตรกับประเทศเพื่อนบ้าน ร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาเข้าแทรกแซงกิจการในกัมพูชา เช่น เหตุการณ์โค่นล้มรัฐบาลของเจ้าโรตมสีหนุ ในปี ค.ศ. 1970

ด้วยสภาพการเมืองระหว่างประเทศ ที่ฝ่ายโลกเสรีประชาธิปไตย และฝ่ายโลกคอมมิวนิสต์ได้แข่งขันกันเข้าไปมีอิทธิพลครอบงำประเทศด้อยพัฒนา จึงทำให้กัมพูชากัมพูชานำเอา “ปราสาทพระวิหาร” มาใช้เป็นเครื่องมือต่อรองกับสหรัฐอเมริกา ฝ่ายสหรัฐอเมริกาเกรงว่าหากกัมพูชาไปร่วมกับฝ่ายโลกคอมมิวนิสต์ จะเกิดปัญหาต่อฝ่ายโลกเสรีของตน และเห็นว่ากัมพูชาต้องการครองครองปราสาทพระวิหาร จึงใช้อิทธิพลให้กัมพูชาประสบความสำเร็จ เช่น ให้อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศมาเป็นทนายให้ และดำเนินการทุกกรณีช่วยกัมพูชาชนะในศาลโลก เจ้าสีหนุจึงใช้โอกาสยื่นฟ้องประเทศไทยต่อศาลยุติธรรมระหว่างประเทศ (เสาวรส ณ บางช้าง, 2545: 52-53)

1.3 อิทธิพลของสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย ปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายของชาติ คือ ความเกี่ยวพันและเชื่อมโยงระหว่างกันของการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายในและจากภายนอกประเทศ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบ หรือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกันตามทฤษฎีเกี่ยวพัน เช่น นโยบายและอุดมการณ์ของผู้นำประเทศ หรือการยึดถือผลประโยชน์แห่งชาติ ซึ่งทำให้การดำเนินการในการนำเอานโยบายไปปฏิบัติอาจไม่ตรงกับนโยบาย หรือยุทธศาสตร์ที่ได้กำหนดไว้ ปัญหาดังกล่าวทำให้การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับ

ประเทศเพื่อนบ้านเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับกัมพูชาที่มีความขัดแย้งกันอยู่แล้วในประวัติศาสตร์ และทวีความขัดแย้งมากขึ้นในปัจจุบัน

2. ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกของกัมพูชา

2.1 กัมพูชากลายได้การปกครองของฝรั่งเศส หลังจากสิ้นสุดยุคอาณาจักรเขมรโบราณ อาณาจักรเขมรเดิมค่อยๆ ถูกแยกออกทีละน้อย จนฝรั่งเศสโดยนายพลเรือลากรังติเอร์ของฝรั่งเศสบีบบังคับให้เจ้านโรตมลงนามในสนธิสัญญาอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม ค.ศ. 1863 (เจ้านโรตมสีหนุ, 2523: 11-12) จากความรุนแรงของสถานการณ์การสู้รบในอินโดจีน ทำให้ฝรั่งเศสต้องยินยอมรับข้อเรียกร้องของกษัตริย์นโรตมสีหนุ ที่ต้องการให้กัมพูชามีอำนาจอธิปไตยมากขึ้นกว่าเดิม โดยฝรั่งเศสได้ทำสนธิสัญญากับกัมพูชาในปลายปี ค.ศ. 1949 ยอมให้กัมพูชามีอิสระในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ รวมทั้งมีอำนาจปกครองจังหวัดพระตะบอง และเสียมเรียบ ขณะที่ฝรั่งเศสยังคงควบคุมอำนาจด้านการคลัง การจัดเก็บภาษีอากร และการทหารเอาไว้ หลังจากนั้นปลายปี ค.ศ. 1950 ฝรั่งเศสจึงอนุญาตให้กัมพูชาเป็นสมาชิกสหประชาชาติ (เขียน จีรวิทย์ และสุณัย ผาสุข, 2543: 19-24)

2.2 กัมพูชากลายได้การปกครองของสมเด็จพระเจ้านโรตมสีหนุ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้กัมพูชาหลุดพ้นจากอาณานิคมใดๆ และเป็นเอกราชที่สมบูรณ์ ทั้งการขึ้นมาดำเนินบทบาททางการเมืองในฐานะประมุขสูงสุด และผู้นำฝ่ายบริหารของกัมพูชา พร้อมทั้งผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงสังคมกัมพูชา ให้ปัญญาชนสมัครเข้าเป็นสมาชิกขบวนการคอมมิวนิสต์ “พรรคประชาชนปฏิวัติเขมร” (The Khmer People’s Revolutionary Party) ที่มีนายซันง็อกมิน (Son Ngoc Minh) เป็นผู้นำ อีกทั้งการประกาศกฎอัยการศึก ผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงสังคมกัมพูชาเป็นสังคมคอมมิวนิสต์ ประกาศตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐอเมริกา และการดำเนินนโยบายด้วยการให้กัมพูชาเป็นประเทศผู้ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด โดยมีนโยบายเป็นกลาง เปลี่ยนไปเปลี่ยนมาอยู่ตลอดเวลา กลับทำให้เจ้านโรตมสีหนุได้รับฉายาว่า “เจ้าชายกังหันลม” (เจ้านโรตมสีหนุ, 2523: 13-14)

นโยบายต่างประเทศของกัมพูชาตั้งแต่สมัยเจ้าโรตมสีหนุ สมัยช่วงเขมรแดง (ค.ศ. 1975-1978) ถึงสมัยนายกรัฐมนตรีฮุนเซนในปัจจุบัน มีด้านที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องมาตลอด 50 ปีที่ผ่านมา พอสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้ (สุรพงษ์ ชัยนาม, 2552: 206-214)

1. นโยบายพึงการถ่วงดุลอำนาจ รัฐบาลผสมกัมพูชาประชาธิปไตย (CGDK) ซึ่งรวมเขมร 3 ฝ่าย ที่ต่อต้านการยึดครองกัมพูชาโดยเวียดนาม ซึ่งนายกรัฐมนตรีฮุนเซนใช้นโยบายนี้อย่างชัดเจนกรณีความขัดแย้งกับไทยในเรื่องเขตแดนและการขึ้นทะเบียนปราสาทพระวิหาร โดยพยายามทำให้ปัญหาขัดแย้งระหว่างไทยและกัมพูชาแปรสภาพจากปัญหาทวิภาคีเป็นปัญหาของประชาคมระหว่างประเทศ (Internationalization Bilateral Problem) เพื่อหวังให้ประชาคมระหว่างประเทศเข้าข้างและเห็นใจกัมพูชา

2. นโยบายชาตินิยม นักการเมืองกัมพูชาพยายามใช้แนวคิดนี้มาเป็นวิธีการหาเสียง และมักจะหยิบยกประเด็นปัญหาข้อพิพาทกรณีปราสาทพระวิหารมาใช้หาเสียงที่เป็นประโยชน์แก่ตนเสมอ

บทสรุป

กรณีความขัดแย้งเรื่องเขตแดนเขาพระวิหารนั้น ทั้งประเทศไทยและกัมพูชาต่างใช้โบราณวัตถุสร้างกระแสชาตินิยมเพื่อให้เกิดความชอบธรรมและเกิดผลประโยชน์ทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมจึงมีผลทำให้ความขัดแย้งดังกล่าวสะสมมายาวนาน ความเป็นชาตินิยมแบบคลั่งชาติภายใต้กระบวนการสร้างแบบคู่ตรงข้าม (binary opposition) กล่าวคือ ในขณะที่ไทยมองกัมพูชาในฐานะที่ต่ำต้อยกว่าและตกเป็นเบี้ยล่างมาโดยตลอด กัมพูชาเองก็ประกอบสร้างให้ไทยเป็นศัตรูถาวรของกัมพูชาเช่นกัน เมื่อไทยและกัมพูชาใช้ประวัติศาสตร์มาเป็นเครื่องมือสร้างกระแสชาตินิยมของประเทศทั้งสอง จึงมีส่วนสำคัญทำให้เกิดปัญหาขัดแย้งของทั้งสองประเทศ

ปัจจัยทั้งภายนอกและภายในของประเทศไทยและกัมพูชา ล้วนมีอิทธิพลต่อปัญหาความขัดแย้งเรื่องเขตแดนไทย-กัมพูชาทั้งสิ้น ทั้งอิทธิพลของสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ (ในศตวรรษที่ 19-20) ต่อปัญหาการเมืองภายในของไทย อิทธิพล

ของสหรัฐอเมริกาต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยและกัมพูชา ดังนั้นทั้งไทยและกัมพูชาจะต้องเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยไม่นำประเด็นการเมืองภายในประเทศมาเชื่อมโยงกับการเมืองระหว่างประเทศที่ขับเคลื่อนไปด้วยความเป็นชาตินิยม แล้วหันมามองถึงผลประโยชน์ของชาติร่วมกันบนพื้นฐานของความร่วมมือของประเทศทั้งสอง จะทำให้วิกฤติปัญหาเขาพระวิหารแปรสภาพเป็นโอกาสของทั้งสองฝ่าย เพราะทั้งสองฝ่ายจะได้ผลประโยชน์ร่วมกันจากการจัดสรรผลประโยชน์ในบริเวณเขาพระวิหาร โดยต้องตระหนักว่าทางกัมพูชาได้ครอบครองเพียงแค่ตัวปราสาทพระวิหาร แต่บริเวณโดยรอบซึ่งประกอบไปด้วย เทวสถาน ปรางค์คู่ บันไดนาค และสระตาวนั้นอยู่ภายใต้การครอบครองไทย ดังที่ศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภดม และคณะ (2551) ได้กล่าวว่า “ปราสาทพระวิหารที่ไร่องค์ประกอบโดยรอบ ก็เหมือนกับโครงการเขื่อนที่ไร้เนื้อหนัง”

หากทั้งสองประเทศผลักดันให้เกิดความร่วมมือในการจัดการมรดกโลกโดยรอบปราสาทพระวิหารร่วมกัน ทั้งไทยและกัมพูชาจะมีการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมขอมโบราณที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังกลายเป็นความร่วมมือระหว่างไทยกัมพูชาที่เป็นประโยชน์จนประเมินค่ามิได้ ทั้งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์จากการขจัดความขัดแย้งระหว่างกันด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีนโยบายสร้างความรู้ความเข้าใจปัญหาความขัดแย้ง สื่อมวลชนควรมีการนำเสนอข่าว และข้อเท็จจริงผ่านสื่อต่างๆ ให้ถูกต้องและตรงความเป็นจริง งดการนำเสนอประเด็นอ่อนไหวที่กระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ควรมุ่งเน้นการเจรจา และการจัดการร่วมกันของพื้นที่ดังกล่าว

2. ควรจัดให้เรื่องการแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาเป็นวาระแห่งชาติ มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน พร้อมทั้งสร้างความสัมพันธ์กับกัมพูชาในทุกระดับ

3. รัฐบาลไทยควรเตรียมความพร้อม และศึกษาประเด็นความขัดแย้งของพื้นที่ปราสาทพระวิหาร รวมถึงบันทึกข้อตกลงร่วมต่างๆ ให้ละเอียดรอบคอบ โดยใช้

ความรู้ทั้งทางนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ทำการประเมินอย่างละเอียดถึงผลดีและผลเสียของการขึ้นปราสาทพระวิหาร ทบพน และวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ในการขัดแย้งของพื้นที่ทับซ้อน 4.6 ตารางกิโลเมตรของพื้นที่ปราสาทพระวิหาร และจะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวัง รอบคอบ เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ

4. ควรพัฒนาพื้นที่พิพาทระหว่างไทย-กัมพูชา ให้เป็นพื้นที่ร่วมทางวัฒนธรรม (Joint Cultural Development Areas: JCDA) หรือเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวร่วม (Joint Tourism Areas: JTA) เพื่อพัฒนาความร่วมมือทางวัฒนธรรม และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระหว่างทั้งสองประเทศ

5. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์นักวิจัย บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในเหตุการณ์ รวมถึงจากเทป ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ ข้อมูลจากวัตถุหรือสิ่งอื่นใดที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การศึกษาในครั้งต่อไปมีความสมบูรณ์มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ. 2554. ข้อมูลที่ประชาชนไทยควรทราบเกี่ยวกับกรณีปราสาทพระวิหารและการเจรจาเขตแดนไทย-กัมพูชา. กรุงเทพฯ : กระทรวงการต่างประเทศ
- ไกรฤกษ์ นานา. 2550. สยามกู้อิสรภาพตนเอง: ทางออกและวิธีแก้ปัญหชาติบ้านเมืองเกิดจากพระราชกุศโลบายของพระเจ้าแผ่นดิน ใน ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ. กรุงเทพมหานคร : มติชน.
- เขียน อธิวิทย์ และสุณัย ผาสุข. 2543. “กัมพูชา: ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ”. ผลงานวิจัยชุดเอเชีย โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจ้านโรตม สีหนุ. 2523. กัมพูชาสงครามและความหวัง. แปลโดย สุรเดช กกกกลิน. กรุงเทพฯ : อาทิตย์
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. 2552. ลัทธิชาตินิยมไทย/สยามกับกัมพูชา: และกรณีศึกษาปราสาทพระวิหาร. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

- ชุมพล เลิศรัฐการ. 2538. สงครามและสันติภาพยุทธศาสตร์เพื่อระเบียบโลกใหม่.
กรุงเทพฯ : ธีรญา.
- บวรศักดิ์ อวรรณโณ. 2551. แฉเอกสาร“ลับที่สุด” ปราสาทพระวิหาร พ.ศ.
2505-2551. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. 2538. ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีศักร วัลลิโภดม, อภิญาญ์เพ็ญ, และวลัยลักษณ์ ทรงศิริ. 2551. เขาพระวิหาร:
ระเบิดเวลาจากยุคล่าอาณานิคม. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. 2505. คำพิพากษาศาลยุติธรรมระหว่างประเทศคดี
ปราสาทพระวิหาร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
- สุรพงษ์ ชัยนาม. 2552. กองทัพกับประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: บริษัท บพิธการพิมพ์
จำกัด.
- เสาวรส ณ บางช้าง. 2530. เอเชียอาคเนย์: การเมืองปัจจุบัน. เชียงใหม่: โครงการ
ตำรา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อัมพร วิจิตรพันธ์ และวิรัช ธเนศวร. 2524. ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ. (พิมพ์ครั้งที่ 4).
กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Chandler, D. P. 1993. *A History of Cambodia*. Thailand: Silkworm
Book.
- International Court of Justice. 2013. Request for Interpretation of the
Judgment of 15 June 1962 in the Case Concerning the
Temple of Preah Vihear (Cambodia v. Thailand). Retrieved
from the International Court of Justice website: [http://www.icj-
cij.org/docket/files/151/17704.pdf](http://www.icj-cij.org/docket/files/151/17704.pdf).
- Lerche, C. O. and Said, A. A. 1963. *Concepts of international politics*.
Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- UNDP. (2005). *Annual Report 2005: Finding Solution*. United Nations
Development Programme.
- Wood, A. W. 2004. *Karl Marx*. (2ed.). New York: Routledge.